

Russia (54+29), China (80), Italy (13+1) (Japan 46), the Netherlands (35+9), France (41+3), the United Kingdom (37+3). The following countries were in the second ten of the successful teams: Hungary (37+2), Sweden (24), Canada (21+2), South Africa (21+1), Brazil (13+7), Poland (17), Ukraine (16), Spain (10+4), Denmark (11), Greece (1+7). The third ten of swimmers consists of the following teams: Zimbabwe (8), Tunisia (6+2), Romania (7), Finland (6), Austria (6), New Zealand (6), Slovakia (5), Costa Rica (4), Lithuania (4), Bulgaria (4). The fourth ten included the teams from the following countries: Belgium (3+1), Switzerland (3+1), Serbia (3), Belarus (3), South Korea (3), Norway (2), Croatia (2), Iceland (2), Czech Republic (1+1), Venezuela (1). The fifth ten proved to be the least successful teams: Puerto-Rico (1 medal), Trinidad and Tobago (1), Argentina (1 medal), Egypt (1 medal). Among male swimmers the strongest participants were from the USA – they have won 150+5 medals, Australia – 69+5, Russia – 36+20, Germany – 22+15, France – 28+2, Japan – 27, Hungary – 24+1, China – 23, South Africa – 21+1, United Kingdom – 16, Brazil – 13+1, and among female leaders in world swimming were the representatives of such countries: women from the United States have won 118+7 medals, Australia – 86+6, China – 57, Germany – 41+16, the Netherlands – 23+9, Russia – 18+9, Italy – 10+11, Great Britain – 21+3, Sweden – 15, Hungary – 13+1, France – 13+1.

Keywords: World Championship, medals, male swimmers, female swimmers, ranking, achievements, FINA table.

Рецензент: доктор медичних наук, професор О. П. Романчук

Подано до редакції 19.03.2015

УДК: 378.011.3:338

Гюль Алі,

заступник директора Міжнародного дитячого закладу «Меридіан», м. Київ,
аспірант кафедри педагогіки, Житомирський державний університет імені Івана Франка,
вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТУРЕЧЧИНИ В СЕРЕДИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Стаття присвячена аналізу реформ вищої освіти Туреччини з моменту військового перевороту в 60-х роках ХХ століття та до кінця 70-х років ХХ століття. Автор узагальнює процес становлення та поширення системи вищої освіти Туреччини, розглядає вплив держави на реформування вищої освіти, виділяє основні риси інноваційних освітніх процесів (революційність та наступність), аналізує вплив соціально-економічної ситуації Туреччини на становлення університетської освіти. Досліджується тенденція лібералізації в освіті, проведена урядом А. Мендерса, вплив свободи слова, друку, свободи вибору віросповідань на становлення вищої освіти, що, в умовах взаємодії науки та освіти, дозволяли виділити нові можливості для здійснення науково-освітньої діяльності, пошуку варіантів розв'язання ідентичних проблем в освіті та уточнення власної політики і практики реформування вищої освіти.

Ключові слова: вища освіта, освітні реформи, модернізація, вестернізація, лібералізація, демократизація, європеїзація, автономія, університети.

Постановка проблеми. Досвід функціонування системи вищої освіти Туреччини становить науково-дослідницький інтерес, оскільки ця країна пройшла процес оновлення всіх структур національних систем освіти, модернізацію змісту і методів підготовки вчителів, розвиток нових форм та зв'язків між підготовкою майбутнього професіонала і загальноосвітньою школою тощо.

Світовій економіці і науці сьогодні притаманні нові риси – інтеграція, динамізм, відкритість інформації та стрімкий розвиток інноваційних технологій. За таких умов ключовою суспільною інституцією стають вищі навчальні заклади – осередки знань та інформації, досвіду та культурного багатства, які прямо пропорційно впливають не тільки на суспільний прогрес, але й забезпечують економічне зростання країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У до-

слідженнях К. Айтач (К. Aytaç), А. Барблан (A.Barblan), Н. Хасанова (N. Hasanov), Р. Гюнлю (R. Günlü), А. Збруєвої, Х. Келлса (Kells H.R.), У. Кокатюрка (U. Kocatürk), А. Нол (A. Nohl), Л. Пуховської та ін. розглядаються основні етапи реформування вищої освіти в Туреччині.

Метою статті є аналіз впливу реформ вищої освіти на становлення та розвиток мережі університетів Туреччини у середині ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. Після Другої світової війни у зовнішній і внутрішній політиці Туреччини відбувалися суттєві зміни, оскільки країна розпочала свій новий шлях в республіканській історії. У період 40-50 рр. ХХ століття Народно-республіканська партія поступово втратила свою монополію на владу, а політика етатизму, однопартійна система Туреччини породжували необхідність проведення демократичних реформ в усіх

сферах суспільства, в освітній зокрема. Першими опозиційними партіями стали Партія національного відродження (створена в 1945 році) та Демократична партія (створена в 1946 році). Вихідною подією реформування системи вищої освіти Туреччини в середині ХХ століття можна вважати військовий переворот 27-го травня 1960 року, який завершив правління Демократичної партії, а своїм законом про університетську освіту (Закон № 115) ліквідував залишки опікунства Міністерства освіти над університетами. Відповідно до нового проекту, ректори обиралися з-поміж професорів різних факультетів, як і в багатьох університетах Європи, строком на два роки.

Цікаво зазначити, що нова Конституція була створена вже після прийняття Закону про університети. Ця конституція була першою конституцією, яка мала в своєму складі статтю (ст. № 120), присвячену управлінню університетами. Згідно цієї статті, вищі навчальні заклади

- ✓ являли собою суспільно-громадські організації із статусом юридичної особи, які засновувалися на підставі Парламентських Актів;

- ✓ мали адміністративну та наукову автономію;

- ✓ мали свободу професорсько-викладацького складу у виборі предметів дослідження.

Таким чином, автономія університету, починаючи з середини ХХ століття, складалася з трьох компонентів: наукового, управлінського та фінансового. На думку науковців (Kocatürk U., Kells, H.R.), наукова автономія за походженням була Гумбольдтовською, тобто науковці були абсолютно вільними у виборі змісту навчального матеріалу та предметів дослідження. В свою чергу, поняття адміністративної автономії означало, що вибори ректорів та деканів повинні проводитися їх колегами як обов'язкова умова автономії університету. Проте, в ті роки ніхто не звертав увагу на третю рису автономії, фінансову, тож концепції підзвітності взагалі не існувало в наукових колах Туреччини. Багато хто вважав ідею фінансової підзвітності неправильною, оскільки вона суперечила реалізації принципу наукової автономії. Навіть сьогодні в турецькій мові немає жодного слова, яке б повністю відображало значення слова «підзвітність» у контексті управління діяльністю університетів.

Незабаром після військового перевороту та впровадження перших законопроектів в освіті було створено Університет Хаджеттепе (Hacettepe University) у 1967 році на підставі положень Парламентського Акту, згідно з якими визначався п'ятирічний термін перебування на посаді ректора, який обирався Сенатом. До складу Сенату входили директори вищих шкіл, декани та інші представники факультетів. Сенат володів достатніми повноваженнями для заснування нових факультетів та вищих шкіл. Проте, статус юридичної особи отримував лише університет. Ядром університету Хаджеттепе був інститут педіатрії. Таким чином, факультет медицини став флагманом нового

університету, а назва Хаджеттепе – синонімом високої майстерності та вмінь у сфері медицини. За якістю викладання медичний факультет університету Хаджеттепе значно випереджав відомі медичні факультети країни.

Згодом реформування вищої системи освіти торкнулося і коледжа Роберта, який у 1971 році був перетворений у суспільно-громадську освітню установу та перейменований в Університет Богазічі (Boğaziçi University). Слід зазначити, що така націоналізація стала результатом впливу двох чинників: зростання негативного ставлення до приватних закладів вищої освіти в поєднанні з постановою Конституційного суду, згідно з якою конституційно приватні заклади не могли більше вважатися закладами вищої освіти. Таким чином, станом на початок 70-х років ХХ століття кількість університетів у Туреччині стрімко зросла до дев'яти.

Мережа вищих навчальних закладів Туреччини швидко розширювалася, і вже у семидесятих роках ХХ століття на місці різних професійно-технічних училищ в Стамбулі, в Ізмірі, Зонгулдаці та Елазі відкриваються Державна академія образотворчого мистецтва та Вища технічна школа. Ці заклади стали яскравими представниками «не університетських закладів освіти», які мали задовольнити зростаючий попит на здобуття вищої освіти в турецькому суспільстві, зумовлений економічним розквітом, збільшенням частки приватного сектора в економіці країни та бажанням населення підвищити свій соціальний статус. З розширенням сфери неуніверситетської освіти ставало все важче відділяти освітні установи університетського рівня від неуніверситетського. Академії намагалися стати якомога подібнішими до університетів в адміністративній, структурній та функціональній сфері. А вже починаючи з 1969 року, ціла низка законів була прийнята з цього питання, результатом яких стала нова хвиля судових позовів від керівників університетів, поданих до різних судових інстанцій з вимогою зупинити таке явище як академічний дрейф, що змушувало членів академій виконувати посадові обов'язки, які раніше були прерогативою працівників університетів.

У той же час у зв'язку з невідповідністю між показниками попиту та пропозиції у сфері вищої освіти мережа освітніх закладів вищого типу швидко заповнювалася некомерційними вищими школами. Вже у середині 60-х років ХХ століття їх кількість досягла п'ятдесяти із приблизно 50 000 студентів. Це були навчальні заклади з терміном навчання чотири роки, які пропонували програми для отримання ступеня бакалавра в багатьох галузях, починаючи з бізнесу та закінчуючи інженерними науками та фармакологією. Але кількість професорсько-викладацького складу в цих навчальних закладах була невеликою, оскільки викладачі найчастіше працювали за сумісництвом. Тому дуже часто такі установи не відповідали стандартам освіти, що, в свою чергу, призвело до впровадження у 1971 році Конституційним судом постанови, згідно

якої ці установи та їх студенти були приєднані до найближчих державних академій.

А через військовий переворот у березні 1971 року турецьке суспільство стало свідком ще низки перетворень у системі вищої освіти. Студентські заворушення були однією з причин втручання турецької армії у хід суспільно-політичного перевороту. В результаті цих подій до статті №120 Конституції Туреччини були внесені поправки, згідно яких урядові надавалися повноваження в управлінні університетами, тому право університетів самостійно обирати ректорів та деканів факультетів було обмежено. Згідно цієї статті закону відтепер процес призначення ректорів та деканів на посаду повинен був проходити «під керівництвом та наглядом державних органів».

Згодом уряд приймає новий Закон про університети та Закон про педагогічний склад університетів. Серед основних змін були такі: встановлення плати за навчання, реорганізація освітньої структури на рівні кафедр, вимога повної зайнятості педагогічних працівників, відрядження педагогічних працівників з трьох найбільших міст до новостворених університетів у провінціях з метою поширення якості вищої освіти в регіони. Одним з найрадикальніших рішень було заснування Ради Вищої Освіти як вищого органу правління університетському секторі вищої освіти Туреччини. У ролі керівника Ради виступав Міністр Національної освіти, її членами були професори від кожного університету, обрані Сенатом та рівна їм кількість членів, призначених урядом за рекомендацією Міністерства. З них три члени мали бути з Міністерства, з Організації державного планування та Науково-технічної Ради Туреччини. Закон також визначав Міжуніверситетську Раду як вищий орган самоуправління. Та, незважаючи на це, Рада мала право лише висувати свої пропозиції уряду.

Семидесять років були періодом намагань уряду зробити вищу освіту доступною для більшості грома-

дян через поширення вищих навчальних закладів за межами трьох найбільших міст. Університет Хаджеттепе теж долучився до цього процесу, ініціювавши відкриття дочірніх медичних шкіл по всій країні. Крім того, відкривається 10 нових університетів: Університет Діджле в місті Діярбакир, Університет Іньоню в місті Малатья на південному сході, Університет Чукурова в місті Адана на півдні, Анатолійський університет в Ескішехірі, Університет Ерджіс в Кайсері та Університет Селджук в місті Конья в центральній Анатолії, Університет Джумхаріет в місті Сівас на сході, Університет Улудаг в місті Бурса на заході та Університет «19-го травня» в місті Самсун на півночі.

В той же час відбуваються реформи, які стосувалися структури вищих навчальних закладів Туреччини. До трьох вищезгаданих типів державних академій додалися вищі школи з підготовки вчителів фізичної культури, тренерів з різноманітних видів спорту та менеджерів з відпочинку, а також коледжі з дворічним терміном навчання, які готували вчителів початкових шкіл, а також велика кількість професійно-технічних училищ. Професійно-технічні училища, як і коледжі в США, були закріплені за міністерствами, які відповідали їх сфері діяльності. Відкриття Представництва заочного навчання (YAYKUR) – освітньої установи нового типу – ознаменувало собою початок розвитку заочного навчання в Туреччині.

Висновки. На нашу думку, система вищої освіти Туреччини на початку ХХ століття була малопопулярною навіть для турецьких громадян, проте з середини ХХ століття через посилену увагу з боку держави відбувається реформування вищої освіти, її посилене фінансування, залучення іноземного професорсько-викладацького складу до мережі університетських закладів, і як наслідок – спостерігається стрімкий розвиток університетської освіти, як з якісної, так і з кількісної сторони.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вдовиченко Д.И. Борьба политических партий в Турции (1944–1965 гг.) / Д.И. Вдовиченко. – М.: Наука, 1967. – 308 с.

2. Brown Jr. Faculty Participation in University Governance and the Effects on University Performance / Jr. Brown // Journal of Economic Behavior and Organization. – (February). – 2001. – pp. 129-143.

3. Clark B. R. Sustaining Change in Universities / Clark B. R. // Open University Press. – England, 2004.

4. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE). İstatistiki Göstergeler: 1923-1990. Ankara, 1990.

5. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983. – No. 1664. – Ankara, 1979.

6. Kells H.R. National Higher Education Evaluation Systems: Methods for Analysis and Some Propositions for the Research and Policy Void' in Higher Education / H.R. Kells. – September. – 1999. – pp. 209-232.

7. Kerr C. The Uses of the University / C. Kerr. 5th Ed. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2001.

8. Kocatürk U. 'Atatürk'ün Üniversite Reformuile İlgili Notları'. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi / U. Kocatürk. – No.3. – 1984. – s. 4-95.

REFERENCES

1. Vdovychenko, D.I. (1967) *Borba politicheskikh partiy v Turtsii (1944–1965 gg.)* [The struggle between political parties in Turkey (1944–1965)]. Moscow: Nauka [in Russian].

2. Brown, Jr. (2001) Faculty Participation in University Governance and the Effects on University Performance. Jour-

nal of Economic Behavior and Organization, 129-143 [in English].

3. Clark, B. R. (2004). *Sustaining Change in Universities*. England: Open University Press [in English].

4. The State Institute of Statistics (DiE) *Statistical Indicators: 1923-1990*. Ankara, 1990 [in Turkish].

5. State Planning Organization (DPT). *Fourth Five-Year Development Plan 1979-1983 (1979)*. Ankara, 1979 [in Turkish].

6. Kells, H.R. (1999) *National Higher Education Evaluation Systems: Methods for Analysis and Some Propositions for the Research and Policy Void* in *Higher Education*, 209-232 [in English].

7. Kerr, C. (2001). *The Uses of the University*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press [in English].

8. Kocatürk, U. 'Atatürk's (1984) Notes related with the University Reforms. *Journal of Atatürk Research Center*, 3, 4-95 [in Turkish].

Гюль Али,

*заместитель директора Международного детского учреждения «Меридиан», г. Киев,
аспирант кафедры педагогики, Житомирский государственный университет имени Ивана Франка,
ул. Большая Бердидевская, 40, Житомир*

РЕФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ТУРЦИИ В СЕРЕДИНЕ ХХ СТОЛЕТИЯ

Статья посвящена анализу реформ высшего образования Турции с момента военного переворота в 60-70-х годах ХХ века. Автор обобщает процесс становления и распространения системы высшего образования Турции, рассматривает комплекс экономических и политических, социальных и культурно-исторических факторов влияния государства на реформирование высшего образования Турции. В статье не только раскрывается целостный процесс развития системы высшего образования Турции, отображающий характерные для этой страны условия и проблемы взаимодействия политики, науки и образования, но и выделяются основные черты образовательных процессов, такие как революционность и преемственность, демократизация и европеизация. Автор анализирует влияние социально-экономической ситуации Турции на становление университетского образования, исследует тенденцию либерализации в системе высшего образования, проводимую правительством А. Мендереса, а также влияние свободы слова, свободы печати, свободы выбора вероисповедания, университетской автономии, диверсификации, демократизации, усиления централизации, стандартизации и администрирования на становление высшего образования. Раскрывается идея интеграции Турции в западное общество с сохранением турецкой идентичности, которая в условиях взаимодействия науки и образования позволяла выделить новые возможности для осуществления научно-образовательной и научно-исследовательской деятельности, а также поиска вариантов решения проблем в высшем образовании и стимулирования спроса на университетское образование, постепенного создания гибкой и эффективной системы управления высшими учебными заведениями, позволяющей обеспечить привлечения общества к оценке качества подготовки будущих профессионалов. Автор выделяет основные противоречия, возникшие при реформировании системы университетского образования в 60-70-х годах ХХ столетия – между высоким спросом на высшее образование со стороны турецкого общества и недостаточным количеством высших учебных заведений, предоставляющих качественное образование; между существованием единого типа высшей школы и сосуществованием государственных и частных университетов и академий; между необходимостью повышения научной квалификации профессорско-преподавательского состава и реальной подготовкой преподавателей для региональных университетов

Ключевые слова: высшее образование, образовательные реформы, модернизация, вестернизация, либерализация, демократизация, европеизация, автономия, университеты.

Gul Ali,

*Deputy director of International Child Center "Meridian", Kyiv,
Post-graduate Student of the Department of Pedagogy,
Zhytomyr Ivan Franko State University,
40, Velyka Berdychivska Str., Zhytomyr, Ukraine*

REFORMATION OF HIGHER EDUCATION SYSTEM IN TURKEY IN THE MIDDLE OF THE TWENTIETH CENTURY

This article analyzes the reform of higher education in Turkey since the military coup of 60 to 70 years of the twentieth century. The author summarizes the process of formation and distribution of the higher education system in Turkey, considering the complex economic and political, social, cultural and historical factors of influence of the Turkish government on the reform of higher education. The article reveals the whole process of development of higher education in Turkey, as well as shows the characteristic of the country conditions and problems of interaction between policy, science and education; but also highlights the main features of the educational process, such as a revolutionary and continuity, democratization and Europeanization. The author analyzes the impact of socio-economic situation of Turkey on the development of university education, explores the trend of

liberalization in higher education by the government of A. Menderes, and the impact of freedom of speech, freedom of the press, freedom of choice of religion, university autonomy, diversification, democratization, centralization, standardization and administration on the development of higher education. Revealed the idea of Turkey's integration into Western society while preserving Turkish identity, which, in terms of interaction between science and education, allowed to allocate new opportunities for scientific, educational and research activities, as well as search for solutions of the problems in higher education and to stimulate the demand for university education, the gradual establishment of a flexible and efficient system of management of higher educational institutions, allowing the society to provide the assessment of the quality of training of future professionals. The author identifies the basic contradictions arising in reforming the system of university education in the 60-70 years of the twentieth century - between the high demand for higher education from the part of the Turkish society and the insufficient number of higher educational institutions which can provide quality education; between the existence of a single type of higher education and the coexistence of public and private universities and academies; between the necessity to improve the academic qualifications of the teaching staff and the real teacher training for regional universities.

Keywords: higher education, education reform, modernization, westernization, liberalization, democratization, Europeanization, autonomy, universities

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор М. В. Левківський

Подано до редакції 23.03.2015